

Авлетлени тарбиялав ёлда

АРСЛАНАЛИ ГЪАЖИ МОЛЛАЕВ,
ЯХСАЙ ЮРТНУ ИМАМЫ

Аллагъга гъар бир макътавлар болсун бизге бу гюнлерде кеп ниъматлар, кеп яхшылыкълар берген саялы. Шо яхшылыкъланы бириси, биз гиччиден тутуп бизин авлетлерибизге динни уьйретип болабыз, Къуръанны, тарбияны, къылыкъны, ягъ-намусну уьйретеген мадраса-лагъа йиберип болабыз яшлары-бызны. Аллагъу таала берген шу яхшылыкъны тюз кюйде къоллап бажарсакъ, бизин авлетлерибиз geleжекде иманлы-динли де болур, намуслу, рагъмулу да болур ва гъар бир якъдан биз олардан яхшылыкъ да гёрюп боларбыз. Биз сав заманда болагъан пайдалардан къайры, шотай иманлы авлетлерибизни пайдасы бизге биз оьлген сонг да тиер.

Бугюнлерде Дагъыстан муфтият ва ерли администрация булан бирче бизин школаларда дин булан байлавлу ёлугъувлар оьтгериле. Шотай ёлугъувланы кеп пайдалары бар, неге туюл де онда биринчилай яшлар ата-анагъа, дарс берген муаллимлеге нечик болма герекни гъакъында айтыла, охувну гъакъында, тазалыкъны гъакъында ва башгъа тюрлю пайдалы затланы гъакъында айтыла.

Дагъыстанда уллу юртланы бириси Яхсай юртну школаларында да шотай ёлугъувлар алдан берли юрولة. Биз охуйгъан заманда, гъажда болгъан уллу адамланы да чакъырып бизге атив хабарлар айтдыра эди. Сыйлы Макка ва Мадинаны гъакъындан айтагъанда, биз бек агъамият берип тынглай эдик.

3 БЕТ

ТАРБИЯ

Хас эркинлик. Шотай деген недир?

Хас эркинлик

Билигиз, гerti эркинлик (хас харлысызлыкъ) шону маънасы адамланы къулу болмаслыкъдадыр, ва Аллагъ яратгъан затлардан биревню де ихтиярында бомаслыкъдыр. Хас эркинликни белгиси инсанны Аллагъ яратгъан бары да затлагъа инсанны тенг янашывудур; оьзюню юрегинден оларда башгъачылыкъ этмейгенликдир.

Дагъы да шулай айтма ярай, хас эркинлик – шо инсан, англавлу кюйде дюньялыкъ яхшылыкъланы къоюп, Аллагъга сужда къылывну танглай буса.

Олай да, билигиз, хас эркинликни маънасы Къудратлы Аллагъны алдындагъы сизин къулчулугъуз (убудийя) камилли болувадыр.

БЕТ 5

НАСИГЪАТ

Бир иш учун – женнет

Адамланы гюнагъларын яшырыгъыз – сизин гюнагъларыгъызны да Къудратны Еси яшырар.

Оьзюню Язывунда ва Расулуллагъны кеме-клиги булан бусурманлар учун не зат яхшы ва пайдалы, бу ва о дюньяда не зат зарал этегенни гёрсетген, Къудратны Еси Аллагъга уллу макътавлар болсун! Тек, не амал, бусурманлар тергев этмейген кеп затлар бар. Булай ишлер де бар, оьзлени этип, адам гери урулгъан яда яман иш этегенини гъатта эслемай къоя.

4 БЕТ

ИЛМУ

Къоччакълыкъны ва инсанлыкъны кюрчюсю

Къоччакълыкъны (фугувва) ва инсанлыкъны (мурувва) маънасын англатагъан сёзлени башгъалыгына да къарамайлы, олар бир затны англата: сёзюню тюзлюгю, дин къардашланы янгылышларына чыдамлы янашыв, замандашлагъа яхшылыкълар этив, хоншулагъа рагъмулу янашыв.

Буглен юртда янгы межит ачылды

2 БЕТ

Магъачкъалада Ислам медицина центр ачылажакъ

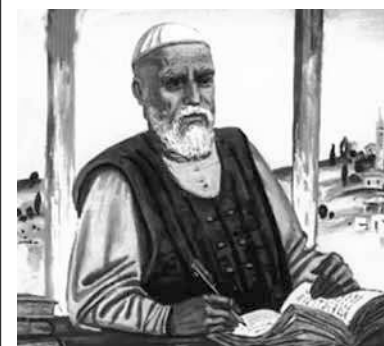
2 БЕТ

Къайнана. Англамакъ, къабул этмек, гечмек

3 БЕТ

«Дербент – наме»

5 БЕТ

Буглен юртда янгы межит ачылды

Октябрь айны ахырынчы гюнлеринде Буйнакск районну Буглен деген юртунда шат агвалат болду. Мунда яшайганлагъа уллу сююнч болду, анив гөрнюнюшлю ва ичи де генг межитни къапулары ачылды. Бусурманлагъа намаз къылмагъа деп ясалган бина юртну гезеллиги ва лап анив ери болажагъы къопдурув болмас. Булай яхшы хабарлар болагъаны миллетибизни оьктемилигин артдыра ва дин оьсюп тербейгенин гёрсете.

Озокьда, булай уллу агвалат хыйлы къонакъны да жыйды, ерли халкъны да къуршады. Шолай лап абурулу къонакъланы арасында Дагьыстанны муфтиси шайых Агьмат гьажи Абдулаев бар эди ва межит ачылывда къутлав сёз булан сёйледи. Ол бугленлиени яшавунда булай уллу агвалат болгъаны булан къутлады, юртлулагъа да, районда яшайганлагъа да къатты савлукь, иман, уьстюнлюклер ва Есибиз Аллагъны разилигин къазанып болмакъны ёрады.

– Межит къурулушлар тынч болагъан ишлерден тьогюл. Аслу гьалда межитлер халкъны гьаракаты булан гётериле, бир-бирде кёмек излей турмагъа да тьоше. Бугюн ачылагъан межитни гьакьында айтгъанда буса, мен Хизри Исаевичге гьакь юрекден баракалла сёзлер айтаман, неге тьогюл

къурулушда этилген бары да харжланы ол бойнуна алгъан, – деди Дагьыстанны муфтиси.

Гертиден де, бу иш янгыз межит ачылыв болуп къалмады, уллу мажлисте айланды. Сююнмеге зат бары ачыкь! Булай уллу межит къурулушу гьар гюн болуп турмай. Берекетли жыйында Дагьыстанны

Халкъ Жыйыныны спикери Хизри Шихсайитов, Сайфулла Къадини атындагъы ислам дин институтну ректору Арсланаги гьажи Гьамзатов, Халкъ Жыйыныны депутатылары, ругъанилер, олай да хоншу республикалардан гелген къонакълар да ортакъчылыкь этди.

Магъачкъалада Ислам медицина центр ачылажакъ

Артдагъы гюнлерде республикабызны тахшагъарында Сайтмугъамат гьажи Абубакаровну атындагъы фондну бинасында Ислам медицина центрны учредительный жыйыны оьгерилди. Бу ишни башын Дагьыстанны муфтияты тутгъан, деп билдириле.

Муфтияты вакиллери ачыкь этген кюйде, ачылажакъ центрда рагьмулукь клиника болажакъ ва онда аврув-

ланы Пайхаммарны медицинасына гёре сав этежек: Къуръан охув ва оьзге къайдалар булан. Шо ишни башына чыкьмакъ учун Дагьыстанда герекли касбучулар, охуп билим алгъанлар аз тьогюл.

Булай центрны ачылыву бизин якьларда Пайхаммарны медицинасы булан сав болмагъа сюегенлени санаву артып тербейгенге гёре, къулакьасылып бу гьаракат башлангъан. Гьалиге тарыкь-герек бары да ишлер башлангъан, Аллагь буюрса узакь къалмай янгы центры гьажатлыланы къабул этмеге болажакъ. Шону учун бина бар, ишлемеге сюегенлер де бар, аврувлар да бар. Аллагьдан кёмек болсун, шо ишни ахырына чыкьмагъа.

Саудиялы принцни жазалагъан...

Гьали-гьалилерде Саудия пача тухумлу принц Турки бен Сауд Аль Кебирге суд гесилген болгъан. Ол уьч йыл алда Эр-Риядда биревню оьлтюрген, деп айыплана болгъан. Натияжада, принцни айыбы токъташдырылгъан сонг, судну къарары булан оьгьар оьлюм жаза гёрсетиле.

Ахтарывлар гёрсетген кюйде, шо заманда Эр-Риядда болгъан бир жыйында эришивлюк тувулунгъанда, принц тапанча атып, оьзюню къурдашы Адил аль-Мхемидни оьлтюрген, башгъа биревню де яралагъан болгъан. Бу жинаятчылыкь иш пачалыкъда о заман уллу къувун гётере.

Принц болгъан ишни басылмагъа сююп, оьлген къурдашыны агьлюсюне нечесе миллионлукь «къайтарыш» бермекни таклифлер эте. Амма оьлюню къардашлары «къанлы акъчаны» алмагъа гери ура ва «тюзлюк ва адиллик» учун,

деп айтып, суд гесилмекни ёлун туту.

Шолайлыкьда, артдагъы гюнлерде суд чыгъаргъан гьукму яшавгъа чыгъарыла ва принцни жаза такьсыргъа гелтире. Сауд Арабстанны Апелляция судлары да биринчи судну гьукмусун гери урмай, бар кююнде къоя.

Сауди Арап пачалыкъда уьлкеге ёлбашчылыкь этеген тухумну адамын оьлюм жазагъа гелтирегени оланы тарихинде болгъан иш тьогюл.

Марва-тур акъча къайтарагъанын билдире

2016-нчы йылда гьаж къылгъанлар, аявлу дин къардашлар! «Мадинада 8 гюн» деген программа булан толу кюйде пайдаланмагъа болмагъанлагъа «Марва-тур» харжлагъан акъчасындан пайын къайтарагъанын билдире. Гьаж къылывну гьайын этеген бу тур-оператор дыгъаргъа гёре, бойнуна алгъанын кютюп болмагъаны саялы багъышламакъны тилей ва герекли оьлчевде акъчаны къайтармагъа башлагъан.

«Стандарт+» деген программа булан бу йыл гьаж къылгъанлагъа алданокь белгиленген кюйде ибадат этмеге бажарылмагъан. Олар 8 гюн Мадина шагъарда турмагъа герек болгъан, тек шолай этмеге бажарылмагъан. Шо саялы олар Мадина шагъарда нече гюн тургъангъа гёре ва турмагъа болмагъан гюнлерини гьарисине гёре харжы къайтарылажакъ. Олай да бу адамлагъа гележекде гьаж къылмагъа суйсе, 50 долларны оьлчевюнде билетти учуз болажакъгъа хас сертификатлар да берилежек.

Къайтарылагъан акъчаны ва сертификатны артындан гелегенлер тур-

фирманы Магъачкъаладагъы офисине гелмеге бола. 25-нчи октябрден тутуп акъча къайтарыв гьаракат башлангъан. «Марва-тур» ачыкь этегени йимик, бу болгъан иште, гьаж къылмагъа гелгенлер умут этеген кюйде Мадина шагъарда 8 гюн турмагъа болмагъанлыкьда тур-фирманы айыбы ёкъ. Шо заман, алданокь этилген дыгъаргъа да къарамайлы, Сауд Арабстанны Пачалыгъы Мадина шагъарда ибадат этеген бизин якьлы гьажилени ончакъы заман турмагъа къоймагъан болгъан.

«Инсан» рагьмулу ишлерин узата

Республикабызгъа яхшы ишлери булан танывлу «Инсан» деген рагьмулу фонд артдагъы гюнлерде бирдагъы бир шолай гьаракаты булан охувчу яшланы сююндюрмеге болду.

Бу гезик Дагьыстан ислам университетни охувчуларыны арасында ругь-къылыкь якьдан оьсювню тармагъында болгъан иш яшланы сююндюрмей болмады. Атын ачыкь этмеге суймеген мадарлы бир далапчы адам бу ишлеге 130 минг манат чыгъаргъан болгъан ва фонддан таба шоланы осал яшайгъан студентлеге китап алмагъа кёмек болсун деп, оьлешмеге берген.

Шолайлыкьда, ичинде уьчер минг манат булангъы бокъчалар 43 охувчугъа берилди.

Артдагъы вакьтилерде, оьзге маллагъа йимик, китапланы багъасы да артып тербейген саялы, охуйгъанлагъа шоланы сатып алмагъа къыйын бол-

магъа башлагъан. Шо саялы рагьмулу бу иш айрокьда еринде ва тарыкьлы болду.

«Инсан» деген бу фонд булай инг тарыкьлы ишлени этмеге, рагьмулукьну йймагъа болагъаны да уллу аламант. Аллагьу таала энниден сонг да шо гьаракатны юрютюп болмагъа булай яхшы иш булан машгьул адамлагъа гюч де, имканлыкь да берсин.

Къайнана. Англамакъ, къабул этмек, гечмек

Эримни ата-анасы булангы бирче яшайганда, маъна шоллай тизив къайнана тюшгенге насипли эдим. Айланадагылар: яхшы къайнана – шо йыракдагы деп айта чы. Мени къайнана буса бизин булан янаша яшай эди. Мен озюм учун къатты кюйде токъташдым: мени эримни ансы – мени анам. Ону озюмню анам йимик сюежекмен ва аявлажакъман. Ва, озюмню аявлу анамны кемчиликлерин йимик, онукилени де гечежекмен.

Мени эртенем, гъайлы кюйде эртен сагъат алтыда гъазирленген эртенги ашдан башлана эди. Сибирилген абзардан ва сыйпалган посагъадан. Мени эримни тапган озсюрден, тарбиялагъан къатынны лайыкълы ирижайывундан.

Сонг бизин гиччипавубуз тувду. Къайнана, гечеси-гюню булан янаша туруп, бизге кемеке эте ва якълай эди. Къайнана, гечеортада гелип, нарыстаны чайкъай эди. Къайнана, биз ятаган уйге эртен сагъат бешде гелип, яшны гюнню ярыгына чыгъара эди. Огъар алманы сувун ва эчки сютден гъазирленген каш берме борчлу эте эди. Гъар гюн кириндирте, мийине саримай сюртдоре эди. Бешикге салдырта, чайкъай эди. Эриме татывлу ашлар эте эди, неге туююл, ону «уланпаву» шоланы кеп сюе. Бары да ишлер этилип битген буса да, эртен сагъат алтыда турмакъны, не буса да бир уй къулдукъ булан машгул болмакъны таклиф эте эди. Сонг «алатолпан» башланды. Гелинни улан, ва къызардашлары ва озге тухум-тайпасы оьте артыкъ къонакълай гелегенине оьпкелевлер этилди. Тийишсиз затлагъа харж этме туюмейгени айтылды. Бизин ожакъда

аста-аста къайнанами низами токъташдырылды, ва уйдегилени барысы да шоланы кюте эди.

Бизин яшавда къайнанами ортакъчылыгы оьте артыкъ кеп болагъан болду, бир гезик чи дагы чыдама болмайгъанымни англадым. Гёрюнюште шо уялагъан, ажиз, къарывсуз гёрюнеген чагына гелген

къатын мени яшавумну толу кюйде озюмню къолуна алды. Эрим гёз алда альшына башлады. Яшгъа нечик курткалар, нечик майкалар гийдирме туюшегени къайнанами чеген болду. Не йимик прививкалар этме, поликлиникагъа барма гереки-туююлню ва гъатта яшны геземе чыгъарывну да къайнанами чеген болду.

Ортакъ ашав мени къайнашдыраган болду. Танг ва ахшам ашлагъа байлавлу мени къайсы пикрум да гери урулагъан болду. «Шу ашны тангала

этерсен, бугюн буса гинкалгъа хамур бас», – деген буйрукълар берилди. Къайнанами: «Адамланы гелинлери бары да затлагъа етише – уй къулукъланы да эте, гъайванлагъа ва къарай, компотлар да гъазирлей», – деген оьпкелевлери кеп болагъан болду. Ол даим ашамлыкъ маллар ала туруп талгъанына, эртен бешде туруп, аш этеге-

сёзде мен намарт маънаны ва маъна чанмакъ учун этеген къастны гёре эдим. Оьпкелевлер ва тапшурмалы сёзлер. Аччы мысгъыллар ва разисизликлер. Эрим мен негер рази туююлню ва, ол айтаган кюйде, бары да затда маъна кемеке этеген анасына неге давчулукъ болма гереки англамай эди.

Мен тувулунган гъалны узакъ заман анализ этдим. Англадым. Масъала мени башымда болган экен. Къайнанами аччы мысгъыллары, разисизликлери, оьпкелевлери, чанчывлары – олар барысы да менмен: мени къылыгъым, битимим, башгъланы ва гъалланы къабул этивюм. Озокъда, шоллай демек, мен бугюнлей озюмден чыгъарып айта деген зат туююл. Масъалалар бар эди. Тек шоланы оьлчевлери кеп артдырылган эди. Гъали-гъалилерде мен шулай калималаны эшитдим: гъакъыллы къатын эришивлю гъалда къайнанами олу тюз туююл экенни исбат этер. Терен гъакъыллысы буса, огъар: «Тюз, яхшы, сиз айтаган герти», – деп айтып ва озю тюз деп ойлашаган кюйде этер», – деп айтар. Менде буса терен гъакъыл да, чыдамлыкъ да ёкъ. Бизин бирче яшавубузда къаршылашаган итти масъаланы ёрукълашдырмакъ учун менде хыйлы затлар етишмей. Озокъда, къаркъара ва ругъ якъдан талгъанлыкъ да гючлю таъсир эте. Даим де йимик, нечик гъалда да мен масъалаланы Ислам динни гёзюнден чечмек учун огъар багъаман. Мени диним – лап рагъмулу ва ярыкъ, лап терен гъакъыллы ва адилли дин. Шо дин мени эримни дос-къардашына гъюрмет этме, уйленивюмню аявлума чакъыра. Къудратны Еси Аллагъ булай буюра (маънасы): «Ата-ананы бириси яда экиси де къарт болганда, олагъа: «Уф», – деп айтма» (сура «Исра», аят 17). Ону ата-анасына даим мен айтаган «Уууффф» эриме ариив тиймейдир! » 4

Авлетлени тарбиялав ёлда

1 « Гъалиги заманда да бизин школалары бизны башын тутган директорлар шоллай ёлугъувланы бек ариив гёрелер, даим бизин ариив къаршылайлар. Дин булан байлавлу ёлугъувлагъа, классный часлагъа ва бизин уллу алимлирибизни, халкъгъа пайда этген сыйлы адамларыбызгъа багъышланган ёлугъувлагъа бизин де чакъырлар. Пайхаммарыбыз тувган айда биз янгыз межитлерде, уйлерде мавлетлер этип къоймайбыз, бизин школаларда да мавлетлер этебиз, охуйган яшлар да, муаллимлер де бары да жыйылып. Шулай жыйынлар этмек булан кеп уллу берекет де, пайда да бола. Школада дарс берген муаллимлер де шону эс этелер.

Школадагы муаллимлер бек къаст этелер бизин авлетлирибиз гележекде биллими болсун деп, намуслу болсун деп, терс ёллагъа туюшмесин деп. Шоланы шо къыйын ишин биз де гёребиз ва шоллагъа бизин ягъыбыздан кеп уллу баракала да бил-

диребиз. Шо саялы яшланы ата-аналары да яшлагъа тергев берме герек бола, яшлары охуйму, яда охумаймы деп, школада озлени яхшы юрютеми, яда яман юрютеми деп. Шулай затлагъа бек агъамият

берме туюше.

Уллулар айта бола, алдагы заманда намус да, абур-сый да кеп эди деп, гъали буса аз болуп тура деп. Шоллай болмас учун, биринчилей ата-ана авлетлирине гиччиден тутуп ул-

лугъа нечик абур-сый этме гереки гъакъында, гиччиге нечик рагъмулу болмагъа гереки гъакъында ва башгъа тюрлю макъталган яхшы амалланы айтма туюше. Хасокъда бизин гюнлерде нече

тюрлю агъулу агъымлар бар, нече тюрлю бёлюклер бар, бек сакъ болмагъа туюше, яшлар яхшыны да, яманны да тез алалар. Олар терс ёллагъа туюшмейген кюйде биринчилей ата-анагъа къаст этме туюше.

Ата-аналагъа да айтма сюемен, авлетлиригизге ашама аш да, гийме опуракъ да ва башгъа тюрлю тарыкъ-гереки де берсе бола деп турмагъыз. Гиччиден тутуп биринчилей иманны, эдепни, къылыкъны, намусну, тазалыкъны уйретме герек бола, тюз ёлну да ва терс ёлну да англамагъа туюше. Шулары янгыз дарс берген муаллимилеге къоймай, озюбюз де гъайын этейиклер. Уьсте эсгерилип гетген ёлугъувланы да шо маъна булан юрютме герекидир. Авлетлирибиз иманлы да, намуслу да, рагъмулу да болсун деп.

Аллагъу таала барыбызгъа да тюз ёлда турмагъа кемеке этсин. Бизин авлетлирибизни де тюз ёлда сакъласын, ата-аналарына ва бары да халкъгъа рагъмулукъ да этсин. Амин.

Бир иш учун – женнет

1 « Мисал учун, «Ятланы гюнагъларын арагъа салып ойлашывну» алайыкъ. Шо гьал шонча да яйылгъан чы, эгер кимесе бирев башгъа гиши этген гюнагъ ишни эс этсе, ол шоссагъат шо гъакъда болгъан чакъы кеп адамгъа билдирмекни борчун озъюню бойнуна ала. Бугюн буса, инновация технологияланы кемекиги булан, ятланы гюнагъларын яйыв оър даражагъа гетерилген. Башгъа биревню гиччирек терс ишин гёрсек де, шону яшырма гъеч къарамайбыз. Шо ягъындан алгъанда, адамлар бек осал болгъан. Кеплер, бир-бирини багъыйсыз якъларын ва терс ишлерин гёрсетип, оланы юзюн ачагъан къалмагъал гетерме сюе. Ятланы гюнагъларын эки якъгъа яйывчу не бола? Ол Есибизни разисизлигин ала. Неге тюгюл, Къудратлы Аллагъ – гюнагъланы яшыривчу ва яшырагъанланы сюе. Башгъланы гюнагъларын яшырив – шо лайыкълы ва бек яхшы къылыкъ. Эгер адамда шолай къылыкъ бар буса, шо Къудратлы Аллагъгъа ювукъ бола. Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «**Ким дюнъялыкъ яшавда адамланы гюнагъларын яшырса, ахыратда шону гюнагълары яшырылар**». Яни, эгер биз башгъланы кемчи-

ликлерин, гюнагъларын озъюбюзде яшырсакъ, Къудратны Еси ахыратда бизинкилени яшырар. Шондан яхшы не болур?! Неге тюгюл, бир-

бирде инсан шо ачыкъ болгъланы суймейген ишлени эте. Муна бизин шолай ишлерибизни ахыратда Къудратны Еси яшырар. Эгер сиз бу дюнъяда башгъланы кемчиликлерин, гюнагъларын яшарсагъыз.

Тамаша иш. Гюнагълагъа батылгъан адам женнетде болажакъ.

Бир керен шавлалы Мадинада турагъан бирев тюшюнде Расулул-

лагъны ﷺ гёре. Пайхаммар ﷺ булан байлавлу тюшлер – шо гъакъкъат. Тюшюнде Пайхаммар ﷺ огъар: Маккада шолай-шулай адам бар: «Сен огъар шатлы хабарны айт; иншааллагъ, ол женнетде мени булан болажакъ».

Мадинада турагъан шо адам Маккагъа бара ва шо адамны гъакъында сорав эте. Соравланы вакътисинде бирев де шо адамны нечик тапма болагъланы гъакъында айтмай: шо гишини атын эшитгенде, адамлар бурулуп къала. Кеп аваралы излевлерден сонг, о шо гишини таба ва о яман адамланы бириси, намаз къылмайгъланы ва гюнагълагъа батылгъланы биле. Мадиалы адам огъар: «Сен Аллагъ къабул этме болагълан не иш этгенсен?» – деп сорай. О гиши: «Сен де гёреген кюйде, Къудратны Еси къабул этер йимик мен умут байлайгълан бир де яхшы ишим ёкъ», – деп жавап берген. «Эсинге ал, – деп къаныгъа гелген гиши, – балики, сен этген яхшы иш бардыр?» Маккалы булай хабарлагълан: «Мен уйленгенде, мени къатыным башгъа гишиден авур болгъланы белгили болду. Ол магъа: «Мени гюнагълымны геч – Аллагъ да сеникилени гечер», – деп тиледи. Мен ону гюнагъланы гъакъында биревге де айтмадым ва чыдамлы янашдым. Ол нарыстаны юрегини тюбюне салып юрюген вакътини ичинде шо гъакъда бирев де билмедди. Яш тувгъланда, мен ону межитге элтип, мени бирев де гёргюнче посагъа алда къоюп гетдим. Узакъ къалмай ону гёргенлер. ► 6

Къайнана. Англамакъ, къабул этмек, гечмек

3 « Озъюм учун мен бир нече гъасил этгенмен

1. Яхшы къайнана гертиден де йыракъда яшайгъланы. Бизин агълю яшавубузгъа бирев де сугълума герекмей. Насигъатлар бере буса – о башгъа масъала. Тек къабул этдирме герекмей. Сиз ва эригиз суймейген кюйде яшама борчлу этме тюшмей. Йыракъдан туруп болагълан аралыкълар яхшы ва исси кюйде тура. Бирев де башгъланы кемчиликлерин гёрмей, шоллагъа илинип къалмай озълени къайда-пешесинде яшама борчлу этмей. Адамны ва, балики, агълону де бузмас.

2. Эгер гечме бажарылмай буса – гъеч ортакъ ашой болмасын. Халкъ арада айтылагълан кюйде, бир ашойде эки ес болмай. Къайнаны – озъюнюки, гелинни – озъюнюки.

3. Бир-бирде къайнанагъа ярама да, шону учун къаст этме де герек. Пата къайнана шону къыйматламаса да, шону Аллагъ учун этигиз. Неге тюгюл, ол эрлерибизни къардаш-досуна яхшы янашмакъны гёрсетген. Эгер сизин къайнанагъыз сиз гынгал этгенни яда экмек биширгенни жаны йимик сюе буса, бир-бирде, «буйрукъ» болгъланча къарап турмай, озъюнюз этигиз.

4. Сабурлугъугъузну жайыгъыз. Неге тюгюл, чыдамлыкъ – женнетте элтеген ёл. Ойлашып къарагъыз, сизин учун не зат агъамиятлыдыр? Шу давда чагъланы гелген къатындан уст болмакъмы яда сизин агълуюгноу рагъатлыгъы ва онгайлыгъларымы? Эгер де сизин къайнанагъыз сизге рази болмагълан булан дюнъя бузулмас. Сизин хас гислерибизни хырына тийилген деп, шондан къавгъа этме тюшмей. Озъюнюз къыйматлагъланы, ким де сюегенни англашыла. Бизин макътагъланы, яхшы якъларыбызны эс этгенни сюебиз. Тюсю, Ислам динни гёзюнден къарагъланда, нени буса да бир затны макътамакъ

макъталмай. Некъадар, башгълалай янашыла.

5. Башдан туруп къайнана булангълы мезгилини сакъларыбыз. Озъюнюзню территориягъларыбыз, озъюнюзню яшавугъуз ва юрегигизге биринчи гюнлерден берли яшама башлагъландан тутуп гийирмегиз.

6. Бир заманда да эригизге ону ата-анасыны гъакъында яман айтмагълыз. Айрокъда анасыны гъакъында. Уланы учун ана – гъар даим де тиштайпаны оър уылгюсю. Бизин учун ол къайнана, эрибиз учун буса – мамочка. Кеп сюеген, аявлу, биргине-бир, тенгсиз адам. Мени де уланым озъюп геле чи, мен де гележекде бир заманлар огъар, гъали йимик шолай гъажатлы ва агъамиятлы болма сюермен.

7. Бажарыла туруп, огъар ёл къоюгъуз. Ой къура турмай, ону ерине озъюнюзню салып къарагълыз. Ол чу – жанлы адам, балики, ол четим яшав ёлну оьгергендир. Ону хасияты ва къылыгълары, заман гете туруп яшавну авурлугълары тюбюнде алышынгъландыр. Биз де малыйклер тюгюлбюз чю. Нечик къай-

нана ва уллана болмагъларыбыз да белгисиз. Бир-бирибизни тюрлююгноу, янгълышларыгъларыбызны гечигиз. Сизден гечме-гечмейми агъамиятлы тюгюл. Биринчи абатланы этигиз. Сонг гёрерсиз – паракатлыкъ, биз гёз алгъа гелтиреген кюйде, шонча да озъюнюзню гёрежексиз. Дагълы да янгълыз бир затны гёз алгъа гелтирмек де бек пайдалы, шо тиштайпа – аявлу ана. Биз анабызны бары да затын гечибиз чи, тюз тюгюлмо?

Ахырында къайнаны да, гелинни де гъакъындагълы терен гъакъллы къысгъа хабарны берейик.

Бырын заманларда бир юртда эрини анасына оьпкелевлерине чыдама болмайгълан жагълан тиштайпа яшай болгълан. Ол, эмчиге барып, озъюню инживлю къайнанагълан агъулап оьлтюрме кёмек этмекни ялбарып тилей. Эмчи къайнанагълан агъу берме рази бола, тек гелинге о агъу тез таъсир этмежени, яман къатынны аста-аста булан оьлтюрежек деп билдире.

– Бил, адамлар сагъа шекленмесин, сен озъюнюзню ачувунгълан толу кюйде енгме герексен огъар гюрмет этме, суйме уйрен, илиякълы, ушанчлы, тынглаву бол.

Гелин рази бола. Эрген тез туруп, къайнанагълан иржайып, йылы сёзлер булан чай берме башлай. Къайнана гелинни гъакъ юрекден сююп къала. Узакъ къалмай олар ана-бала болуп къала.

Гелин, къайтып эмчини ягъланы гелип, гёзьяш тёгюп, огъар агълуну таъсирин къайтарагълан дарман этмекни ялбарып тилей. «Аллагълан, мен берген агълудан къайнанагълан къутгъларыбыз.

Мен ону оьлтюрме суймеймен! Мен ону гъакъ юрекден сюеген болуп къалгъланман!»

Эмчи иржайгълан

– Талчыкъма, мен сагъа бир агълу да бермедим. Шолар татлиликлер йимик затлар эди. Агълу янгълыз сени башынгълан ва юрегинге де эди. Сен озъюнюзню шолардан азат болдунг.

Айтыла гелеген кюйде, эгер къайнана озъюню гелинни суйсе, къызы болур, эгер де суймесе, уланын тас этер. Къайнаны зеклигинден ва гелинге разисизлигинден агълулер бузулагълан, яшлар къыйналагълан гезиклер бола. Озълени напыс учун аналар озълени уланларын гери ура буса, шолай бола. Уланлар, аналарына ярамакъ учун, къатынларын адилсиз такъсырлай буса, шолай бола. Тек кёбюсю гезиклерде татывсузлукъланы себеплери эдепсизликден тувулуна – демек, бир-бирине ёл къоймайгъланлыкъландан, англамайгъланлыкъландан, къабул этмейгенликден. Ва эки де якъдан тиштайпаланы дин масъалалардан англаву осал экенден тувулуна.

Бары да гелинге озълени къайнанагъланы къызлар, эрлерини де кеп сюеген къатынлар болмакъны ёрайман. Озокъда, яхшы ва герти бусурман тиштайпалар болмакъны ёрайман.

Къайнанагълан озълени уланларыны яшавуна баш къошувну оьлчевю айып кюйде къыйматламалыны ва оланы гъасили гъакъында ойлашмакъны ёрайман.

Озъюнюзню динигизни устюнде ойлашыгълыз, ону осдюрюгюз ва бу дюнъяны масъалаларына берилип къалмагълыз. Яшав четим масъалаларсыз болмай. Оланы чечме бола, бу масъала да чечилер.

СОФИЯ МУСАЕВА

Хас эркинлик. Шолай деген недир?

1 « Жунайда доньялык яшавдан бир зати да кьалмагъан адамны гьакьында сорагъанда, ол: «Мукааб (белгили бир мал-матагъ булан гьакьлашмакъ шарт булан азат этилген кьул) гьатта ол бир дирхем телеме борчлу буса да кьул кююнде кьала». Гьусейин ибн Мансур булай айтгъан: «Ким эркинликни сие буса, Аллагъны алдында гьар герти кьулчулукъну даражасына етишсин. Эркинликни шолай даражасы кеп сийрек бола».

Билигиз, хас эркинликни кеп яны мюрютлеге кьуллукъ этивде белгилене. Ягъия ибн Муаз булай айтгъан: «Доньялык яшавгъа кьаст этегенлеге кьуллар ва кьаравашлар кьуллукъ эте, даимлик яшавгъа кьаст этегенлеге буса, эркин ва яхшы намуслу адамлар кьуллукъ эте». Кьудратлы Аллагъ Давут пайхаммаргъа баян этив тьожурген, шонда шулай айттыла: «Ким янгыз Мени учун сужда этегенни гьргенде, огьар кьуллукъчу бол». Олай да Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Халкъны ёлбашчысы – адамланы кьуллукъчусу».

Хас эркинликни гьакьында арив сёзлер

Эркинликни гьакьында кеп кьадарда кьыйматлы сёзлер айттылган. Шоланы арасында шулар:

1. Ругъанилерден бирев шулай айтгъан: «Мени напсым доньялык яшавдан бет бузгъан, шо заман магъа таш да, алтын да бир йимик болду».

2. Ругъани Ад-Дахакъ булай айтгъан: «Ким бу доньялык затлардан эркин буса, ол даимлик яшавун да шондан (яни, гюнагълардан) эркин болажакъ».

3. Ибрагим ибн Адхам булай белгилеген: «Рагъмулу

эркин адамны юреги, пана доньядан чыгъаргъынча, шондан айыры бола (яни, оьлчевге)».

4. Ол олай да булай айтгъан: «Таза юрекли эркин адам булан тьожул эсе, башгъа биревден да дослукъ юрютме, ол тынглажакъ, сёйлеп турмажакъ».

Сююв

Билигиз, сююв – шо ушатыв, кимге яда негер буса да бир затгъа аврунку болув адамны табиятында. Кьулну оьзюню Есине бакъгъан гьакъ герти сюювю ону юреги гьар тюрлю ругъ наслыкъдан (булгъанчыкъдан) тазалангъанда тувулуна, неге тьожул, Кьудратны Есини сюювю – шо гюйдюреген даража. Шолай сюювню белгиси гьислерден, эки де доньяланы яхшылыкларына байлангъанлыкдан арчылмакъдыр. Аллагъны Оьзюню кьулну сюювню белгиси Кьулну Аллагъгъа бакъгъан сюювю – шо Ону кьулгъа кеп санавда шабагъатлар беривню гьаракаты (ирада). Гьаракат (ирада) шо Кьудратлы Аллагъны даражаларыны бириси. Амма шо даражагъа байлаву экенден гьасил болуп.

Шо гьаракат (ирада) умуми яхшылыкдар булан байлангъан буса, огьар рагъмулу деп айттыла. Эгер айрыча яхшылыкдар булан байлангъан буса, огьар сююв (махаб) деп айттыла.

Билигиз, Аллагъгъа гьашыкъ болгъанлар уьч журагъа бёлуне: гьамангъы адамлар, сайлангъан ва айрыча сайлангъан адамлар. Кьудратлы Аллагъны ким гючлю кююде сие буса, шону бары адмлар сюер. Бюгюн бусурман уьммет бир юрекен: Аллагъны ва Пайхаммарны ﷺ сююв – гьар муьминни оьз борчу деп токъташдыра.

Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Аллагъ Оьзюню кьулун суйсе, Ол булай айта: «Гьей

Жабрайыл, кимесе биревню суйгенмен, шо саялы сиз де ону сююгюз!» Шо заман кёлкерде яшайгъанлар барысы да шо адамны сюежек, сонг буса ер юзюнде яшайгъанланы барысы да ону кьабул этежек». Дагъы да Пайхаммар ﷺ Кьудратлы Аллагъны сёзлерин тапшургъан: «Мен кьулну

кююде арек тайыв. Шону Кьудратны Еси Аллагъны атындан Пайхаммар ﷺ тапшургъан шулай сёзлер токъташдыра: «Мен оьзлени уьстуне салып, борч этген затланы кютюв булан кьулланы Магъа ювукълашывдан артыкъ кьыйыматлы зат ёкъ. Мен оьзюн суйгенге, кьул олай да Магъа ювукълашывун

боласан. Яхшылыклар сени, сагъа шоланы бергенлерден тергевонгюно тайдырып, шолар учун тийишли разилигинни гьрсетмейген эте. Неге тьожул, сени Менден айырып, машгъул этеген гьар яхшылык – пакъыр Менден айырагъан гьар савгъат – балагъ». Эгер гьакьыкьатын айт-

юрегине кьарагъанда, шонда доньялыкгъа бакъгъан сюювню тапмасам, Мен ону юрегин Магъа бакъгъан сююв булан толтурарман». Пайхаммар ﷺ олай да булай айтгъан: «Аллагъгъа бакъгъан сюювню белгиси Ону эсге алыгъгъа бакъгъан сюювдюр».

Сюювню гьакьында айтылган сёзлер

1. «Кьулну Аллагъгъа бакъгъан сюювю – шо Кьудратны Есин оьр этив, Ону разилигине умут этив, Ону разилигин артыкъ гьрюв, чыдамлыкны аз этив ва Аллагъны эсге алыгъ булан даим юрекни басылгъы».

2. Айтылагъан кююде, Аллагъны сююв сужда кьылыгну парз болгъан ва кьошум жураларын кютме алгъасав, олай да тынглавузлукъдан кьатты

Мен гьрсетген сюнет ишлени кютювю булан давам эте. Мен ону сие бусам, кьулагъым, гьезюм, кьолум булан сюежекмен».

3. Сююв – шо, суйгенинден кьайры, бары да затны гюйдюреген оьрген.

4. Аллагъны сёзлерине англатыв берегенде (магнасы): «Аллагъгъа сужда кьылыгъыз ва Огъар, уьстуне кьошуп, ёлдашлар бермегиз» – дин алим Муджахид айтгъан кююде шо: «Аллагъдан кьайры, биревню де суймегиз», – деген затны англата.

5. Аллагъгъа тьожонгелерден (арифун) Кьудратны Есини атындан булай хабарлагъан: «Гьей, мени Кьулум. Мен бары да затланы сени учун яратгъанман, сени буса Мени унутуп, арт берип, сени учун яратылгъан затлар булан машгъул

са, Аллагъгъа сюювню талап этивде кьоркьунчулукъ яшырылгъан. Шогъар гьере Фудайль булай айтгъан: «Сен Кьудратлы Аллагъны сюемисен? Шолай буса, тынын туп. Неге тьожул, эгер сен терсине жавап берсенг, сен инамлыкдан чыгъасан. Эгер сен тюз жавап берсенг, сен Аллагъны суйгенлени даражасына сакъ бол». Дин алимлерден бирев булай айтгъан: «Женнетде лап оьр яхшылыклар Кьудратны Еси Аллагъгъа тьожонгелени ва Ону сюегенлени кьыйыкьсыгъанлар учун жагъаннемде этилеген такъсырдан ортакъ таьсир болмас»

ДАГЪЫСТАННЫ МУФТИСИ
ШАЙЫХ АГЪМАТ ГЪАЖИ
АБДУЛАЕВНИ
«БЛАГОНРАВИЕ ПРАВЕДНИКОВ»
ДЕГЕН КИТАБЫНДАН

Бир иш учун – женнет

4 « «Яш бар, яш табылгъан! Ону кьардашлары бармы?» – деген тавушлар эшитилди. Адамлар жыйылды. Мен шо гьалгъа тергев этип ва жыйылгъанлар бир аз сабур болсун деп турдум. Сонг: «Шу яшгъа мен кьайюм (опекун) боламан, есилери табылгъанда олагъа тапшурарман!» – дедим. Яшны алып, уьйге кьайтдым. Кьатыным булан бирге яшны тарбияладыкъ. Гьали сенден кьайры, бирев де тьожун билмеди. Шо гьакъда янгыз Аллагъ биле», – деди.

Шо заман Мадинада яшайгъан адам: «Субгъаналлагъ, сени шо ишинг оьрге гьтерген. Мен тьожюмде Расулуллагъны ﷺ гьрген эдим ва ол магъа сен оьзю булан бирче женнетде болажакъны,

иншаалагъ, гьакьында билдирмекни буюргъан эди», – деген. Шо хабар о гюнагълы адамгъа таьсир эте, ол гьёкюне ва Аллагъны ёлуна тьоше.

Шо ишге кьарагъыз. Шо адамгъа тувулунгъан шо

гьалны оьзюнде сакълап турма, озокъда, тынч болмагъандыр. Тек ол шо гюнагъны яшыргъан, шо саялы женнетни де алгъан.

Ойлашып кьарагъыз, башгъаланы гюнагъларыны

гьакьындагъы маълуматланы яйыв булан машгъул сама болмаймысыз экен. Шо буса Кьудратны Есини ачувун чыгъарагъан пис кьылыкъ. Эгер де сиз башгъаланы гюнагъ ишлерин яшыра бусагъыз, шо Кьудратны Еси сюеген кьылыкъ ва шо Кьудратны Еси Аллагъны Оьзюню хасияты.

Абу Хурайра тапшургъан кююде, Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Эгер бу доньяда бир кьул башгъа кьулну кемчилигин яшырса, Кьудратны Аллагъ Кьыямат гюн ону кемчиликлерин яшырар».

Кимесе бирев бизин гюнагъларыбызны, этген ишлерибизни юзюн ачагъанны бирибиз де суймейбиз. Эгер биревню ишин башгъа гиши,

яшыртгъын камерагъа чыгъарып, интернетге салып, халкъны тергевоне берсе бирибиз де суймейбиз. Шо гьакъда ойлашып кьарагъыз, кьардашлар ва кьызардашлар! Эгер сизин насигъатыгъыз кьабул этилсе, сизин экигиз де учун яхшы болур; эгер де этилмесе, шо адам учун дуа этип, Кьудратны Есине тилегиз.

Кьудратны Есине бизге шо кьылыкъны берсин деп тилеймен. Кьудратны Еси бизин терс ишлерибизни яшыра. Эгер де Ол яшырмай буса, эгер де Ол юзюбюзю ача эди буса, бизин бирев де кьабул этмес, яннавурубизда бирев де олтурмас эди. Гьей Аллагъ, бизин Сен сюегенлерден этгин!

АНСАР РАМАЗАНОВ

КЪОЧЧАКЪЛЫКЪНЫ ВА ИНСАНЛЫКЪНЫ КЪЮРЧЮСЮ

1 « Инсанлыкъ ва къоччакълыкъ – тарикъатны шартларыны бириси

Супулукъну якъчылары гысап этеген кюйде, инсанлыкъ, эркеклик ва къоччакълыкъ Къудратлы Аллагъга туюнювню шартларыны бириси. Имам аль-Хаввасгъа, неге мюрютлер кемекини гери ура деп сорагъанда, ол: «Неге туююл, инсанлыкъ ва яхшы къылыкъ мюрютню адамланы яхшы ишлерине, оланы ихтиярларын тийишли даражада кютювде ва оланы гъайын этивде къайтарышын болдурма борчлу эте», – деп жавап берген. Пайхаммар ﷺ оъзюню асгъабаларына инсанлыкъны сакъламакны нечик агъамияты барны гёрсетен, ва оланы шо къылыкъны бузагъан ва хорлангъан затлардан къоругъан.

Расулуллагъ ﷺ булай айтгъан: «Елларда олтурувдан сакъ болугъуз. Эгер де сиз шонда болажакъ бусагъы, шо гъар тийишлисин беригиз». Огъар: «Гей Расулуллагъ ﷺ, ёлну алдындагы борч нечикдир?» – деп сорагъанда, ол булай жавап берген: «Гез къаравун тебенлешдирмек, башгъаланы заралдан сакълав, саламлашывгъа жавапланыв, яхшылыкъгъа чакъырыв ва сёюлеге затлагъа къадагъа этив».

Анакъларда яшавлукъ этегенлени макътай туруп (асгъабу аль-кахф) Къудратлы Аллагъ оланы къоччакълыкънын ташдыргъан. Оланы къоччакълыкънын батырлыкъны ийиси геле, шо да оланы камиллешивню булагъы гысапланагъан бираллагълыкъгъа гелтирген Къудратны Еси булай айтгъан (маънасы): «Гей Пайхаммар ﷺ, оланы гъакъында Биз сагъа герти хабарны айтабыз. Гъакъ гертиси, олар оъзлени Есине таза инанагъан къоччакъ адамлар. Биз де оланы тюз ёлда беклишдирдик» (сура «Аль-Кахф», аят 13).

Айтгъан кюйде, анакъларда яшавлукъ этегенлер къоччакъ адамлар болгъан, неге туююл, олар шосагъат ва гъеч артгъа салмайлы оъзлени Есине тах инанагъан бола. Олай да айтгъан кюйде, олар, ёлгъа чыгып, Къудратлы Аллагъга туюнюмейли токътамагъаны саялы да къоччакъ адамлар болгъан. Дагъы да айтгъан кюйде, оланы къоччакълыкъны кюрчюсю дин (иман) гысаплана. Шону учун Есибиз анакъларда яшавлукъ этегенлеге къоччакъ адамлар деп айтгъан (маънасы): «Гъакъ гертиси, олар оъзлени Есине тах инанагъан къоччакъ адамлар» (сура «Аль-Кахф», аят 13).

Къоччакълыкъны ва инсанлыкъны гъакъында айтгъан сёзлер

Бизин алдынгы ругъанилерибиз къоччакълыкъны ва инсанлыкъны гъакъында ачыкъ сёзлер айтгъан.

1. Ругъанилерден бирев булай айтгъан: «Инсанлыкъ, бизин пикрубузгъа гёре, – шо бизин неден буса да бир затдан магърюм кюйгъанлагъа яхшылыкъ этив; бизин булангъы яхшылыкъ аралыкланы бузгъанлар булангъы яхшы аралыкланы сакъламак; бизге яманлыкъ этгенлеге яхшылыкъ этмек».

2. Имам аль-Жунайд булай айтгъан: «Къоччакълыкъ Шамда (Сирияда), дилбарлыкъ Иракъда, тюзлюк – Хорасанда».

3. Фудайль булай белгилеген: «Къоччакълыкъ – шо дин къардашланы янгылышларын гечме бажарыв-

лукъ».

4. Абу Бакр аль-Варракъ булай айтгъан: «Къоччакъ адам – шо оъзюню душманы ёкъ адам».

5. Мугъаммат ибн Али ат-Тирмизи булай айтгъан: «Къоччакълыкъ – шо Аллагъ учун сен оъзюнгню напсынгни душманы болмак».

6. Айтгъан кюйде: «Биревге де душман болмагъан адам шо къоччакъ адамдыр».

7. Олай да булай айтгъан: «Лап уллу таш суратны (идол) дагъытгъан адам шо къоччакъдыр». Сыйлы Къуръанда булай айтгъа (маънасы): «Кимесе адамлар булай билдирген: «Биз шо таш суратны эсге алагъан жагъилни эшитдик. Ону аты Ибрагъим» (сура «Аль-Анбия», аят 60). Гъар адамны таш сураты буса, ону напсыдыр. Ким оъзюню напсына къаршы чыгъа буса, шо гъакъ герти къоччакъ адамдыр».

8. Айтгъан кюйде: «Башгъалагъа бакъгъан якъда адилликни сакъламак къоччакълыкъдыр, башгъалардан оъзюне байлавлу адилликни талап этмекден эсе».

9. Умар ибн Усман аль-Макки булай айтгъан: «Къоччакълыкъ – шо яхшы къылыкъ».

10. Ан-Насрабади булай эсгерген: «Инсанлыкъ – къоччакълыкъны бутагъы, шо сен эки де дюньядан бет бура ва олардан жиргене бусанг бола (янгыз бютюнлей Аллагъга бакъгъан бусанг)».

11. Мугъаммат ибн Али ат-Тирмизи булай айтгъан: «Къоччакълыкъ шо сен оъзюнгню ожагъынгдагъылагъа да, къонакълай гелгенлеге де бир ймик янаша бусанг».

12. Бир ругъаниге къоччакълыкъны гъакъында сорагъанда, ол булай айтгъан: «Шо сен оъзюнг къоркъгъан зат учун оъзюнг сюеген затны гери урув (яни, бириси дюньяда такъсырлаудан къоркъув учун)».

13. Башгъа ругъаниге къоччакълыкъны гъакъында сорагъанда, ол булай жавап берген: «Шо инсан учун оъзюню ожагъынгда аш хабагъан адам ругъаними яда капирми башгъа туююл буса».

14. Жунайд булай айтгъан: «Къоччакълыкъ – шо яманлыкъдан сакъланыв ва янгыз яхшылыкъ этив ва арз этивню гери урув».

15. Сахль ибн Абдулагъ булай белгилеген: «Къоччакълыкъ – шо Пайхаммарны ﷺ сюнетлерине гёре юрюв».

16. Олай да булай айтгъан: «Къоччакълыкъ – шо берген сёзюню кютюв ва сагъа инанылгъан затны сакълав».

17. «Къоччакълыкъ – шо сен этген яхшы ишлени эс этмейгенлигинг (яни, шоланы оъзюнге гысап этмейгенлик)».

18. «Къоччакълыкъ – шо тиленчи сагъа ювукъ болгъанда, шондан къачмайгъанлыкъ».

19. «Къоччакълыкъ – шо сагъа Къудратны Еси берген яхшылыкъланы янгыртмак, ва сагъа къопгъан яманлыкъланы яшырмак».

20. «Къоччакълыкъ – шо сен къонакъгъа он адамны чакъыргъанда, сени барлыкъын тогуз яда бир гиши гелген учун да алышынмай буса».

21. «Дослукъдан онгайлыкъ чыгъармак къоччакълыкъ гысапланмай».

22. «Къоччакълыкъ – шо оъзюнден эсе башгъа адамланы артыкъ гёрюв».

23. «Къоччакълыкъ – шо лайыкълылагъа да, лайыкъсызлагъа да барысына да яхшылыкъ этмек».

24. «Къоччакълыкъ – шо даим башгъа адамланы масъалаларын чечив булан машгъул болмак, нечик чи Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Къудратлы Аллагъ, Оъзюню къулу къардашыны масъалаларын чечив булан машгъул болагъанда, ону къулну гъажатлыкъгына кемеки этивню токътатмай».

25. Къоччакълыкъ – шо адамланы янгылышларын гечив ва оланы кемчиликлерин яшырыв».

26. «Къоччакълыкъ – шо башгъалардан эсе артыкъ оъзюню лайыкълы гысапламайгъанлыкъ».

27. Яхшы къылыкъ адамлардан бирев булай айтгъан: «Къонакъны ишге кършамакъ адиллик туююл».

Къоччакълыкъны ва инсанлыкъны гъакъындагы хабарлардан

Ругъанилерден бизге дарс болардан уллу маъналы хабарлар етишген. Тебенде шоланы бир нечелерин гелтиребиз.

1. Айтгъан кюйде, Гъатам ругъаниге «Аль-Асам» (сангырав) деп айтмакълыкъгъа шулай гъал себеп болгъан. Ону уъстюне, дин-ихтиярлыкъ законгъа гъасил чыгъарывгъа байлавлу болуп, кимесе бир къатын геле. Ол Гъатамгъа суал берегенде, оъзюнден ихтиярсыз ондан аваз этип, ел чыгъа, ва ол бек уяла. Шонда Гъатам огъар сайки, оъзю осал эшитеген болуп: «Къычырып айтыгъыз!» – деген. Шо гъар шо гъалгъа сююне ва: «Демек, ол бир зат да эшитмеген» – деп ойлаша. Шондан сонгъа Гъатам Аль-Асам (сангырав) гысапта танывлу бола.

2. Зу-Нун аль-Мисри булай хабарлагъан: «Мени адашывгъа байлавлу айышлап, Халифни алдына гелтиргенде, шонда мен сув элтеген адамны гёрдюм. Ону башында чалма ва мисри явлукъ бар эди, ону къолларында юкъгъа керампалы къыйыматлы савут-саба бар эди. Мен: «Шу адам ёлбашчыгъа ичме сув береми?» – деп сорадым. «Екъ, ол простой адамланы ичирте», – деп жавап бердилер. Шо заман мен ондан, кажинин алып, сув ичдим ва оъзюмню ёлавню ёлдашыма: «Шо гъар динар бер», – дедим. Сув этеген адам, менден акъча алмакъны гери уруп: «Сен – есирсен, сенден нени буса да бир затны алмакъ адиллик туююл», – деди.

3. Зу-Нун аль-Мисри дагъы да булай хабарлагъан: «Агъмат ибн Сахль, оъзю де сатывчуланы тухумундан чыкыгъан бир жагъил болгъан. Мен ондан гесек акъ къумач алдым, ол да менден къумачны янгыз оъзюне токътагъан багъасын алды. «Сен менден артыкъны алмасмысан дагъы?» – деп сорадым. Ол: «Къумачны багъасына тиеген гъакъны мен алдым, оыкелемесин учун шолай этдим», – деп жавап берди.

4. Олай да Зу-Нун аль-Мисри хабарлагъан кюйде, кимесе бирев ол къоччакъларданман деп токъташдыргъан. Узакъ къалмай ол кърдашлары булан бирге Нишапурдан Насагъа ёл чыгъа. Оланы кимесе бир эргиши къонакълыкъгъа чакъыргъан. Олар ашап битгенде, къолунда сув кажини булан къараваш къыз чыгъа ва ашдан сонгъа къонакълар къолларын жувсун учун, оланы айланып чыгъа. Нишапурлу къолларын жувмакъны гери

ура ва: «Къоччакъ адамны къолларына тиштайпалар сув текмек ошамай», – дей.

5. Зу-Нун аль-Мисри хабарлагъан кюйде, гъаж къылма баргъанланы бириси Мадинада юхлап къала. уянгъанда огъар акъча бумажниги урлангъан ймик гёрюне. Ол къыргъа чыгъа ва, Жапар ас-Садыкъны гёрюп, огъар ойлашып: «Мени бумажнимни сен алгъанмысан?» – деп барлама башлай. Жапар огъар: «Бумажнимде не бар эди?» – деп сора. Гъажгъа гелген адам: «Бир минг алтын акъча (динар) бар эди», – дей. Жапар ону уйге алып гире ва бир минг манат динар бере. Сонгъа гъажгъа гелген адам оъзю токътагъан ерге къайтып геле ва шонда оъзюню бумажнимин таба. Ол оъзюнден гечмекни тилемек ва Жапарны акъчасын къайтарып бермек учун, ону ягъына бара. Тек ол акъчаны къайтарып алмакъны гери ура ва: «Мен берген затны къайтарып алмайман», – деген.

6. Имам аш-Шаарани булай айтгъан: «Къудратлы Аллагъны кёп сюеген къулларыны (авлия) къоччакълыкъ булай ишлерде гёрюне. Эгер олагъа кимесе биревню къылама изну берилсе, олар башлап бу дюньяда олагъа ким зарал этген буса, оланы инамсызлыкъда адашгъанлыкъда айыплагъан буса, гёземелик учун яхшы иш этген буса ва башгъа тюрлю кемчиликлери барланы якълажакъ. Олар шолай оъзлеге зарал этгенлени намусу ичин ашайгъанлыкъдан арчымак учун эте. Къыяматгюн якълав табыв, ругъанилени сёкгенлени юреклери рагъат болажакъ».

Ол дагъы да булай белгилеген: «Ругъанилер Аллагъ сюегенлер якълавлу бу дюньяда оъзлеге рагъмулу янашгъанлардан, олагъа инангъанлардан башламагъан. Неге туююл, яхшы иш этегенлер оъзлер этген иш учун рагъат бола. Неге туююл, ону яхшылыкъгы огъар таман, ва шо ону Аллагъны алдында якълажакъ». Билигиз, оъзюню ёлдашларыны кемчиликлерин, айрокъда, эгер шоланы гъакъында билип, душманлар сююнежек буса, яшырса, шо къоччакъ кюйде иш гёргенлик бола.

Абу Али ад-Даккак булай айтгъан: «Эркекликни ва оъзюню аямайгъанлыкъны камиллешивню янгыз Мугъаммат Пайхаммаргъа ﷺ хас болгъан. Къыяматгюн бары да пайхаммарлар, оъзлер учун талчыгып: «Гей мени напсым, гей мени напсым!» – деп айтажакъ. Мугъаммат Пайхаммар ﷺ буса, оъзюню уъмметини гъайынэтип: «Гей мени уъмметим, гей мени уъмметим», – дежек. Билигиз, гертиликден эсе хыйлы артыкъ гюрметли; къоччакълыкъ буса, оланы экисинден де къыйыматлы. Илиякълыкъ, инсанлыкъ – къоччакълыкъны бутагълары. Къоччакъ адамны да, аскетни де (яшавну леззетлеринден эл чегип, гъар затдан сакъланыв яшайгъан адам) (захид) арасындагы башгъалыкъ шунда, мадарлыкъ болгъанда, башгъаланы артыкъ гёре, къоччакъ адам буса, оъзю гъажатлыкъгъа тарыгъанда, башгъаланы алда гёре. Къудратны Еси айтгъанлай (маънасы): «Олар оъзлени алдында башгъаланы артыкъ гёре, гъатта оъзлер къыйыкъсытылагъан гъалда буса да».

ДАГЪЫСТАННЫ МУФТИСИ
ШАЙЫХ АГЪМАТ ГЪАЖИ АБДУЛАЕВНИ
«БЛАГОНРАВИЕ ПРАВЕДНИКОВ»
ДЕГЕН КИТАБЫНДАН

«Дербент – наме»

(башы алдагы номерлерде)

Сонг, Убайдуллагъ астерге гъанимат уьлешгенден сонгра, Самандаргъа гетди. Эмди аны аты Таргъудур. Аны да алды, Убайдуллагъ аланы аминликге де этме де этди. Сонг Гъанжи къалагъа барды¹⁰⁶. Ол къала – кёп бек къала болгъан. Ол кабирлер булан кёп гюнлер де дав этди. Аланы къолундан аш-сув аз болду. Муслиманланы юреклерине къайтмагъа ой гелди. Сонг Убайдуллагъ айтды, къычырды, Савад огълы Ибрагъим де къычырды: «Гей муслиманланы жамааты! Сиз халис Алагъ учун да, Пайхамбар учун да къазават этеген гиши бизин булан религиз, – деп, – бу Гъанжи къалагъа». Сонг муслиманлар отуз минг гиши къазават талап этип чыкъдылар, бир ерге ижтимаъ да болдулар¹⁰⁷. Шо къаланы алмагъа гъилла этмеге лакъыр да этдилер. Он эки арба этмеге ойлары бирлешди. Ол арбаланы уьстюнде бек базыкъ такъталар салмакълыгъына да гесим этди. Къала жигъатына ол арбаланы деверетмеге¹⁰⁸ де ваъда этдилер. Ол арбаланы ичинде алар олтурду. Къалагъа ювукъгъа таба аланы элтме де элтди. Ол къаланы гючден алма да алды. Къалада турагъан гъаким, бир тарапдан къачып, Иявангъа¹⁰⁹ да гетди. Ияван – Балхны да, Гъанжини де арасындагы ердир.

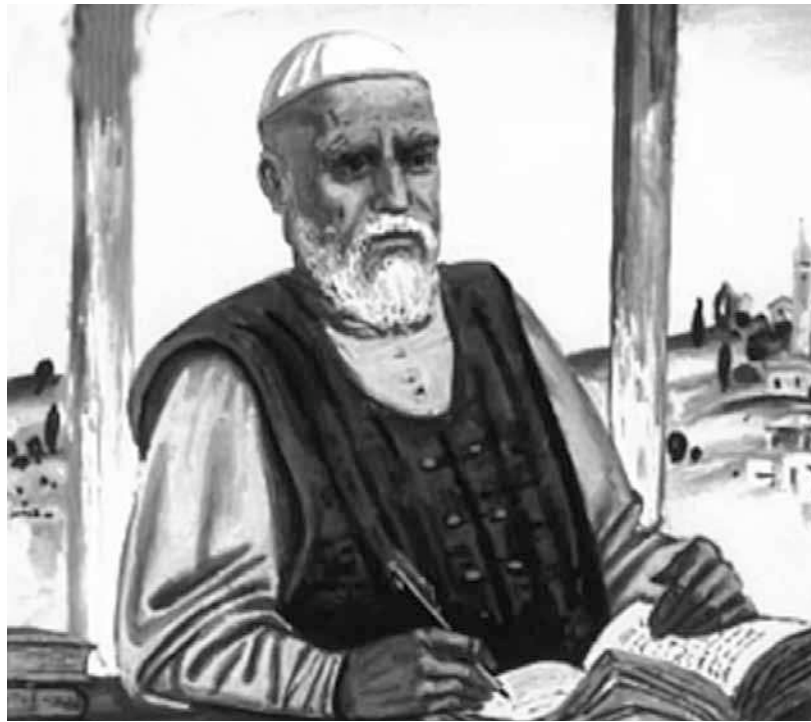
Сонг Убайдуллагъ къаланы ичиндеги кабирлерине къарады. Алардан муслиман болгъан гишилени оьзюне аминлик де этип къойду, иман салмагъан гишини оьлтюрюп, аны малын да муслиманлагъа уьлешди. Ол къаланы да харап этди. Оьзюню ватанына Убайдуллагъ да къайтды. Бу вакъиат¹¹⁰ болду Пайхамбар салламны тарихи юз он дёртде бар заманда, рабиул-ула айында¹¹¹.

Эмди Пайхамбарны тарихи юз он беш йылгъа¹¹² гиргенде, Абулмуслим¹¹³ Абдулмалик огълы чыкъды Шам, Жазиратындан¹¹⁴, йигирма дёрт минг гиши булан, Дербентге. Дагъыстанны да къолгъа алды. Дагъыстанда кёп адамны да токътатды, алагъа харжны¹¹⁵ да язды. Ол Дербентни сенгерин де янгыртды. Сонг Абдурагъман огълы Абдулмуслим гелди, Дербентни сенгерин де янгыртды, савут салмагъа анда бир уллу уьйню де бинаъ этди¹¹⁶. Шол уьйге «Къайд» деп ат да къойду. Аны сенгери эки юз он къари¹¹⁷ къадарда денгизни ичинде эди. Анда бирдагъы уллу уьй бинаъ этди, «Анбархана» деп, ашыкъ салмагъа.

Абулмуслим ол Дербентни де ярашдырды. Алты авул этип этди. Биринчиси Артун, алагъа Маскиду-Артун деген маскидни бинаъ этди. Экинчиси Фаластин, алагъа да Маскиду-Фаластин деп айтагъан маскидни бинаъ этди. Уьчюнчюсю Димишкъа деген, алагъа да Маскиду-Димишкъа деген маскидни бинаъ этди. Дёртюнчюсю Гъамс деген,

алагъа да Маскиду-Гъамс деген маскидни бинаъ этди. Бешинчиси Къайсар деген, алагъа да Маскиду-Къайсар деген маскидни бинаъ этди. Алтынчысы Мосыл деген, алагъа да Маскиду-Мосыл деген маскидни бинаъ этди¹¹⁸. Эмди бу маскидлерден къайры, барындан да уллу бир Жумъа-маскидни бинаъ этди.

Агъар кёп къапулар да салды: биринчиси Баб-ул-Мугъажирин, экинчиси Баб-ул-Жигъад, уьчюнчюсю Баб-ул-Сагъир, дёртюнчюсю Баб-ул-Мактун, бешинчиси Баб-ул-Къалгъа, алтынчысы Баб-ул-Кучик¹¹⁹. Ол Абулмуслимни адаты бар эди: маслагъатлыкъгъа адамланы йибереген заманда, бу Кучик-къапу деген къапудан йибере эди.

Эмди бу кайфийтда¹²⁰ Дербентни янгырттып мугъкам этгенден сонгра, Къумукъгъа¹²¹ гетди. Къумукъ агълю булан дав да этди, аланы бузма да бузду. Иман салгъан гишини оьзюне аминликге де этди, иман салмагъан адамланы оьлтюрюп, аланы малын да давда гъаракат этген адамлагъа уьлешди. Къумукъну вилаятында да кёп маскидлени бинаъ этди. Шол Къумукъда да, Дагъыстан агълюге де – Абдуллагъны огъланы Шагъбалны гъаким этди. Абдуллагъ – Кысым огълыдыр, Кысым да – Аббасны огъланыдыр, Аббас да – фарсилы Абдулмута-либ огълыдыр.

Сонг Хайдакъ вилаятгъа гетди. Алар булан дав да этди, аланы гъакимин де оьлтюрдю. Муслиман болгъан гишини уьстюнде харж салып къойду, муслиман болмагъан гишини оьлтюрюп, дав этмеге гъаракат этген адамлагъа аланы малын да уьлешди.

Сонг Табассарангъа гетди. Алар булан кёп уллу дав да этди, аланы бузма да бузду, аланы уллусун да оьлтюрдю. Иман салгъан гишини оьзюне аминликге де этди, иман салмагъан гишини оьлтюрюп, аланы малын да – дав этмеге гъаракат этген адамланы арасында уьлешди.

Ол Хайдакъгъа да, Табассарангъа да – Адил-Маъсумну гъаким этди. Аны ягъында шарият ёл булан гукму этеген эки гъаким де токътатды.

Гуржистангъа ерли жумла Дагъыстан вилаятгъа Шагъбалны гъаким этди. Гъали аны аты шамхалдыр. Аны маънасы – «Шамны авулуну ханы» деген маънадыр¹²². Шол шамхал да шариф гишидыр¹²³, къурайышлыдыр¹²⁴, Пайхамбарны атасыны къардашыны огъланы Аббасны наслусундандыр.

Сонг Абулмуслим¹²⁵ айтды: «Хайдакъдан алынагъан харж да, Табассарандан алынагъан харж да – Адил-Маъсумгъа да, Дербентни гъакимине де болур, – деп. – Шагъбал шол эки де вилаятдан алып, ол эки де гъаким-

ге берир», – деп айтды. Оьзлер алмагъа къоймай. Дагъыстан вилаятланы харжлары¹²⁶: Гумра¹²⁷ болуп, Кюра¹²⁸ болуп, Къубагъа¹²⁹ болуп, Къулагъа¹³⁰ болуп, Къурагъа¹³¹ болуп, Ахти¹³², Хаталукъ¹³³ болуп, Ратул¹³⁴ болуп, Цаххура¹³⁵ болуп, Къумукъ болуп, Авар¹³⁶ болуп, Къарах¹³⁷, Гъидал¹³⁸ болуп, Таргъу, Игъран болуп, Индир¹³⁹ болуп, гъатта Гуржистан да – Абулмуслим Шагъбалиге¹⁴⁰, аны яшларына да язды. Ол Шагъбалини къолунда жумла вилаятланы ихтияр да этди.

Хайдакъны, Табассаранны, не де гюбечилени¹⁴¹ харжы да – Дербентни гъакимине язды. Агъар буюрукъ да этди: «Дербентде турагъан къазават агълюлеге бер», – деп. Гене Абулмуслим айтды: «Хайдакъ агълю де, Табассаран агълю де шамхалгъа бек кёмек этсинлер, – деп. – Шамхалны уьстюне кабирлер жележек буса, шамхал алар булан дав этмеге де чыкъса».

Дербентни гъакимине де айтды: «Шамхалгъа кёмеке асерни йибер, – деп, – Дербентни де сакъла, – деп. – Маскидде имам булан жумъа намазны¹⁴² да къыл».

Бу таварих тамам болду – 12 ражаб 1312...143

106 Мунда, VIII-нчи асруну башында Анжи шагъарда болгъан агъвалатлар хабарлана. Бу ишлер «Анжи-наме» деген тарихде суратлана (къара: Алиев С.М. «Къумукъ адабиятны тарихине сапар» // «Дослукъ» альманахта. 1974, № 3. 95-103 б.; «Революциядан алдагы» къумукъ адабият: Хрестоматия». Магъачкъала, 1980 й. 22-30 б.).

107 Ижтимаъ болмакъ – бир ерге жыйылмакъ.

108 Деверетмек – дегеретмек.

109 «Дербент-намени» оьзге вариантларында бу топоним: Ийван, Киван, Кайван, Куйван (Луйван) ва башгъа тюрлю кюйде язылып эсериле. О ерни халкъы балыкъчылыкъ булан машгул болгъан деп айтыла. Мунда къумукъланы «гюен» деген бырынгы къавуму гёзалгъа тутулгъан буса ярай.

110 Вакъиат (арап сёз) – болгъан иш, гъал, агъвалат.

111 Гъижратны 114-нчю йылы, миллиди календарь булан 732-нчи йыл.

112 Гъижратны 115-нчи йылы, миллиди календаргъа гёре 733-нчю йыл.

113 Абулмуслим – арапланы асербашчысы, 725-743-нчю йылларда гъакимлик сюрген арап халифа Гъишамны иниси.

114 Шам – Сирия. Жазират – Дижла ва Фурат (Тигр ва Евфрат) деген оьзенлени арасындагы ерни темиркъазыкъ бёлюгю.

115 Харж – мунда: топурагъыны оьлчевюне гёре гъукмат жыгъан харж (налог).

116 Бинаъ этмек – къурмакъ, тикмек.

117 Къари – узунлукъ оьлчевю: бармакъ учлардан тирсекге ерли билекни узунлугъу чакъы, ярым метрге ювукъ.

118 Мунда арап елевчюлер Ювукъ Понтувшну вилаятларындан Дербентге гёчюрюп гелтирген къавумланы атлары айтыла. Шагъарны ичинде олагъа гъарисине айры-айры авуллар ва межитлер къургъанлар. Текстде эсерилген Артун – Иордания, Фаластин – Палестина, Димишкъа – Сирияны тахшагъары Дамаск, Гъамс – Сириядагы Хомс (альякъда Химс) деген шагъар, Къайсар – Палестинада болгъан Къайсария яда Сирияда болгъан Киннасерин деген шагъар. Мосыл – Иракъдагы Мосул деген шагъар булан байлана.

119 Мунда эсерилген къапулар Дербентде гъали де аслу гъалда сакълангъан, тек кёбюсюню атлары алышынгъан: Жарчы-къапу, Къыркълар-къапу, Баят-къапу, Тюркмен-къапу ва б.

120 Бу кайфийтда – (экинчи сёзю арапчадан) бу гъалда, бу кюйде, бу кенде.

121 Тетперни текстинде эки тюрлю кюйде язылгъан: Къумукъ, Гъумукъ. (Биз биринчи формада къойдукъ). Мунда Къазикъумукъну гъакъында айтыла буса ярай.

122 Мунда, Къумукъдагы шамхалны (шавхалны) ихтиярларын законлу ва тюз экенин гёрсетмек учун, ону гъакимлик гючюн беклешдирмек муратда, ол пайхамбарны ювукъ къардашларыны наслусундан чыкъгъан тайпаны вакили гъисапда гёрсетилген.

123 Шариф (арап сёз) – сыйлы, макъавлу. Пайхамбарыбызны къызыны уланы Гъасандан гелеген тухумларына сыйлап айтылагъан ат.

124 Къурайыш – бусурманланы Пайхамбары чыкъгъан арап тухумну аты.

125 Текстдеги бир-бир ерлерде янгылыш язылгъан: «Абулмуслим» деп. Тек «Абулмуслим» деп болмалы.

126 Шавхал оьзюне табиьлен-

ген ерлерден алагъан харжлар – бусурманланы асербашчысы Абулмуслим токъташдыргъан низам экени гёрсетиле. Бу эсерилген низам асрулар боюнда шавхалланы сиясатында ва экономика яшавунда къолланып юрюлген.

XVII-XVIII-нчи асруларда Къумукъдагы шавхалны ич политикасы, о замандан минг йыл алякъда (VIII-нчи асруда) болгъан агъвалатлар булан байлана: шавхалны гъакимлигин-таъсирин Дагъыстандагы ва ювукъ арадагы оьзге вилаятлардагы халкълагъа яймакъ, олардан гъар йыл талап этилеген харжланы-ясакъланы гертилемек ва законлу экенин гёрсетмек муратда. (Къара: Гаджиев В.Г. «Перечень доходов шамхалов» // Источниковедение истории досоветского Дагестана. Махачкъала, 1987. 25-37 бетлер; Гаджиев В.Г., Мусаев С.А. «История Дагестана: Хронология». Махачкъала, 2005. 205-215 бетлер).

127 Гумра – бырынгы юрт, гъалиги Къаягент районну топурагъында болгъан. («Тарихи Дербент-наме». Тифлис, 1898. 53-54, 63 бетлер). Алда эсерилген 39-нчу баянлыгъыбызгъа да къара.

128 Кюра – лезги къавумлар яшайгъан ерлени аты.

129 Къубагъа – Темиркъазыкъ Азербайжандагы Къуба деген шагъар ва ону району. Орта асруларда о ерлер Дагъыстанны топуракълары деп гъисаплана болгъан, шавхалгъа таби болгъан.

130 Къулагъа – Дербент районда гъали Къалагъан дейген ер бар.

131 Къурагъа – Къурагъ райондагы Къурагъ деген юрт.

132 Гъалиги Ахти району центри.

133 Къольязывну текстинде хата къоюлгъан. Темиркъазыкъ Азербайжанны Къуба райондагы Хыналыкъ (Хналугъ) деген юрт.

134 Гъалиги Рутул районну центри – Рутул деген юрт.

135 Рутул райондагы Цахур деген юрт.

136 Авар деп къумукълар алякъда Хунзахгъа айтгъан.

137 Къарах – тав жамиятлардан бирисини аты: гъалиги Чарада району топурагъында болгъан.

138 Тавлардагы Гъидат (орусча язылагъанда – Пидатль) деген жамият, гъалиги Шамил району топуракъларында болгъан.

139 Гъалиги Хасавюрт райондагы белгили къумукъ юрт. М.Алиханов-Аварский гелтирген маълуматлагъа гёре, бырынгъада эки Эндирей болгъан: гъалиги ериндеги Эндирей – алякъда Гелбакъ (Кюльбах) деген ат булан белгили; бириси Эндирей – дагы да алдын оьмюр сюрген, гъалиги Эндирейден 15-20 чакъырым ариде, къыбла якъда болгъан, огъар бир-бирде «Балх» деп айтыла (къара: Татищев В.Н. «Избранные произведения». Ленинград, 1979. 162 б.; Оразаев Г. «Исторические сочинения Дагестана на тюркских языках». Книга 1. Махачкъала, 2003. 252, 253-259 бетлер; «Тарихи Дербент-наме». Тифлис, 1898. 49 б.).

140 Шагъбали яда Шагъбал, «Дербент-намеде» айтылагъан кюйде, Къумукъда биринчилий шавхал болгъан адамны аты.

141 Гюбечилер – гъалиги Дахадаев райондагы Кубачи деген юртну халкъы.

142 Жумагюн къылагъан намазны.

143 Гъижрат рузнама булан язылгъан 12-нчи ражаб 1312-нчи йыл – миллиди (христиан) календаргъа гёре: 10 январь 1895 йыл. Бу тарх – текстни гёчюрюп язып битген заманны гёрсете.

ГЪАЗИРЛЕГЕН ГЪАСАН ОРАЗАЕВ

– Айтылагъан кюйде, тойгъа чакъырса бармакъ борч, дагъы ёгъесе гюнагъ бола дей. Шо тюзюм?

– Уйленеген улан учун той этмек бек даражалы суннет санала. Тойну гебин кыйылгъан сонг этмеге яхшы санала.

Амма гъалиги заманда этилеген тойлагъа герти той деп айтмагъа бек кыйын, шонда кеп-кеп пасатлыкълар этиле. Эсиртеген ички ичив, бирче бийивлер ва озге затлар.

Гюнагъ ишлерсиз этилеген той буса, башгъача бола. Биз айтагъан тойгъа къардашлар, танышлар чакъырыла, олагъа ашлар бериле. Къонакълар бийимеге сую буса, бийимеге де бола, тек шариатдан чыкъмай, демек эргилер къатынгишилерден айрыча. Макъамлар да шариат гери урагъан алатлар булан согъулмагъа герекмей. Эгер де шолай тойгъа чакъырса, биз шогъар бармагъа борчлубуз. Бармасакъ, гертиден де гюнагъ иш этген болабыз. Амма шогъар бармай къалмакъны асувлу себеплери де болмагъа бола. Шоланы арасына булар гире:

1. Межитни имамы яда жамият иш булан байлавлу касбуну юртегенлер тойлагъа бармагъа борчлу туюл.

2. Гебин кыйылгъанча той этиле буса.

3. Тойгъа бусурман туюл адам чакъыра буса.

4. Эгер де тойгъа сени деп айтып чакъырмай буса, демек «Суюген гиши гелмеге бола» деп айтылгъан буса.

5. Эгер сизден къоркъа туруп чакъыра буса яда сизден не зат буса дюньялыкъ пайда гериуп чакъыра буса. Амма сизин Яратгъаныбыз учун, бусурманланы аралыкъларын яхшылашдырмакъ учун, алим яда иманлы адам гисапда чакъыра буса, шолай тойгъа бармакъ борч.

6. Эгер тойгъа чакъыра буса ва онда шеклик затлар бар буса. Масала, гъалал ва гъарам затлар къошулгъан буса, гъарам кюйде къазанылгъан актчагъа ашамлыкълар алынгъан буса. Шолай тойгъа бармаса яхшы. Той толу кюйде гъарам къазангъан актчагъа этилегенни биле бусагъыз, онда ашамасагъыз да шонда бармагъа гери урула.

7. Эгер тойда шариатгъа къаршы чыгъагъан ишлени эте буса ва сиз шонда барсагъыз, шо ишлер токъаталажакъ буса, сиз шонда бармагъа борчлусуз.

Бир гюнню ичинде эки тойгъа чакъыргъан буса, алда чакъыргъанын сайламагъа герек.

– Къыбланы билмейгенде, намазны къайсы янгъа багъып къылмагъа тарыкъ?

– Белгили йимик, намазны Маккадагъы Каабагъа багъып къылмагъа герек. Шо саялы, намаз къылмагъа башлагъанча, инг башлап Макка къайсы якъда экенни билмеге тарыкъ.

Масала, Дагъыстанда бусагъыз, намазны къыблагъа багъып къыла (бир аз гюнбатаргъа бурулуп). Индиядагъылар – гюнбатаргъа, Ливиядагъылар – гюнтувушгъа, Эфиопиядагъылар – темиркъазыкъгъа багълар. Гъалиги адамлагъа Макка къайсы якъда экенни токъташдырмагъа кыйын иш туюл.

Шолайлыкъда, тыш пачалыкълагъа сапарчыгъа бусагъыз яда улкебизни озге ерлерин

не барагъанда, яныгъызда дюньяны картагы (глобусу) болмакъ яхшы болур. Шогъар къарап, не ерде экени гизни де билип, Макка къайсы якъда экенни белгилемеге болур. Шо якъгъа багъып намаз да къылыгъыз.

Гъалиги техника алатлар, кёбюсю телефонлар къыблама булан ясалгъанлар. Шоланы кемеги булан да къыбланы билмеге дагъы да тынч.

Амма намаз къайсы якъгъа багъып къылынагъанни билмеге бир кюй де ёкъ буса, не янгъа багъып буса да, намаз къылыгъыз. Сонг герти ян белгили болгъанда, шо намазны къайтарып къылыгъыз.

– Оьлген адамгъа гъакълыкъ соймагъа яраймы?

– Гъакълыкъны тувгъан яшгъа, ол тувгъан сонг бир жумадан соя. Улангъашгъа эки мал, къызгъашгъа бир мал соймакъ суннет санала.

Яшгъа 15 йыл битгенче гъакълыкъ соювну борчу ону ата-анасында.

Эгер кыйсы буса да себеплеге гере яш учун гъакълыкъ союлмай къалгъан буса, 15 йыл битген сонг, ол гъакълыкъны озю учун озю соймагъа бола. 15 йыл битгенче яш

оьлюп къалса, гъакълыкъ союв ону ата-анасында къала. Эгер гъакълыкъ союлмагъан кюйде 15 йылдан уллу адамны шону соймагъа деп васияты ёкъ буса, гъакълыкъ соймагъа суннет туюл. Амма соймагъа да ярай, шону заралы болмас.

– Намаз жувунгъан сонг, намазгъа гиришмек учун къуругъан чакъы къарамагъа тарыкъмы?

– Намаз жувунгъанда бети, къоллары, озге санлары къуругъан чакъы къарамагъа бир де герекмей, сувлу кюйде намазгъа гиришмеге ярай, бир пуршав да ёкъ. Намаз жувунгъан сонг охулагъан хас дуаны охуса дагъы да яхшы болур. Бир-бир адамлар намаз жувунгъан сонг, къаркъарасын сибирелер, шолай этмеге гюнагъ туюл, тек этмесе яхшы санала.

– Бир ваъзада имам бир беш зат гелгенче, башгъа беш затны гъайын этмеге герекни гъакъында айтгъан эди. Шоланы гъакъында толу айтгъанны сюер эдим.

– Гъадисде булай айтылгъан: **«Беш зат гелгенче, башгъа беш затны къолла: къартлыкъ гелгенче жагъилликни; аврув гелгенче савлукъну; заман къытагъанча гъар мюгълетни; ярлылыкъ гелгенче байлыкъны; ажжал гелгенче яшп турагъан заманынгъы».**

Эгерилген беш де затда уллу гъакъыл ва билим яшырылгъан. Инсан къартлыкъда гючю этишмесни жагъил вакътинде этмеге бола. Уллу чагъына этишгенлер: «Огъ, гъали жагъил болгъан эдим буса!» – деген къостюновлер этегени аз ёлукъмай. Эни гючю де ёкъ, имканлыкъы да. Жагъил йылларын да негъакъ йибергенлер. Оьлмей къалсакъ, биз де

къартажакъбыз, шо саялы жагъил йылларыбызны гъали пайдалы ёлда оьтгермеге къарайыкълар, сонг гъекюнч болмайгъан кюйде.

Бизин савлугъубуз? Шону нечик къыйматлайбыз дагъы?! Шо лап уллу байлыкъ экенни аврумай туруп сезмейбиз. Бу байлыкъны даражасын ону тас этмей туруп, къыйматламагъа гъали ярамаймы экен? Аврувлуну къаркъарасы осал. Ол озю учун, айланадагъылар учун, бир зат да этмеге болмай, аслусу – Есибиз Аллагъа герекли кюйде ибадат этмеге гючю ёкъ.

Шу ёрукъда оьрде эгерилген бары да беш затны гъакъында ой къурмагъа ярай.

Рузнама

Декабрь

Гюнлер	Эртенги	Гюн тувув	Тюш	Экинни яссы	Ахшам	Яссы
1	05:17	06:58	11:40	14:00	16:18	17:48
2	05:18	06:59	11:41	14:00	16:18	17:48
4	05:20	07:02	11:42	13:59	16:17	17:48
6	05:22	07:04	11:42	13:59	16:17	17:47
8	05:24	07:05	11:43	13:59	16:17	17:47
10	05:25	07:07	11:44	13:59	16:17	17:47
12	05:27	07:09	11:45	13:59	16:17	17:47
14	05:28	07:11	11:46	14:00	16:17	17:47
16	05:30	07:12	11:47	14:00	16:18	17:48
18	05:31	07:13	11:48	14:01	16:19	17:48
20	05:32	07:15	11:49	14:02	16:19	17:49
22	05:33	07:16	11:50	14:03	16:20	17:50
24	05:34	07:17	11:51	14:04	16:21	17:51
26	05:35	07:17	11:52	14:05	16:23	17:52
28	05:36	07:18	11:53	14:06	16:24	17:53
30	05:36	07:18	11:54	14:08	16:26	17:55

Аявлу охувчулар, "Мобильный байлавлукъ" деген рубрикабызгъа SMS-лер геле. Тюнде шоланы беребиз. Шолагъа сиз де язмагъа боласыз. Бизин номерибиз: 8928-800-01-97

Учредитель
Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана

Редакционный совет
Председатель редакционного совета муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ

Канонический редактор
Абдулла АДЖИМОЛЛАЕВ

Дизайн, вёрстка
Мухаммад МУХИДДИНОВ
Иса ОМАРОВ

Менеджер
Абдусабир АХМЕДОВ

Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций.

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24 сентября 2010 г.
Индекс 51325
При перепечатке ссылка обязательна.

Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам».
Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.
Заказ № _____
Сдано в печать:
(график) 31 октября 2016 г. в 17:00
(факт) 31 октября 2016 г. в 17:00

Тираж 2 800 экз.

Адрес редакции:
367027, РД, г. Махачкала, проспект Акушинского, 5-я линия, 19.
Телефон редакции: 8-928-530-59-70.

Подписка и доставка по г. Махачкале: 914-222.
по Республике Дагестан: 8-988-699-28-24.

E-mail: assalamweb@gmail.com
www.assalam.ru